Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

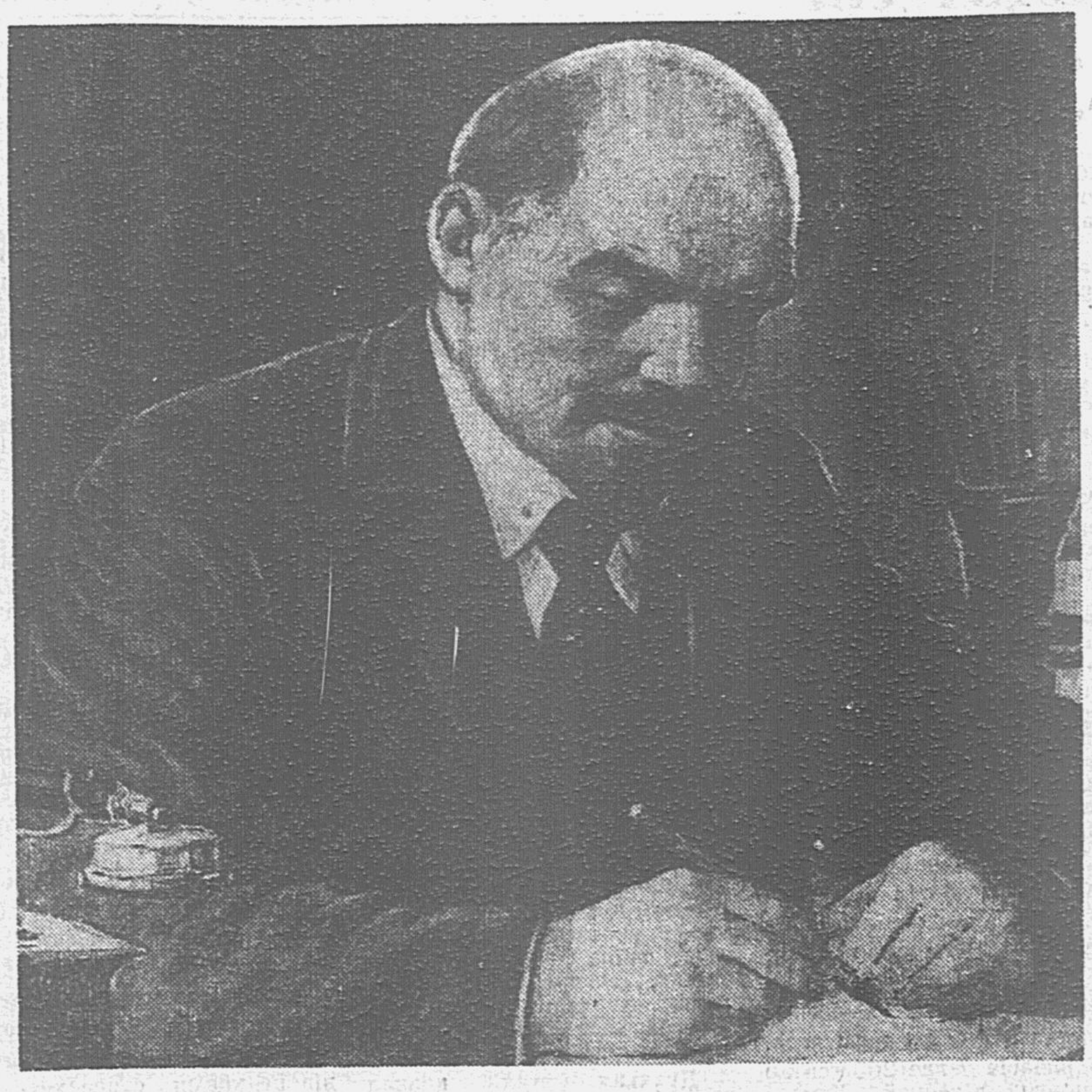
СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 5 МАЙ, 1988 ШУ. ★ № 54 (7557). ★ Мах 3 кеп.

ТАХАН—КЕПАЙОАЗОН ДИ

В. И. Ленин. ТАСС фотохроника.

ПАРТЕИ ХАЛКЪЕИ ТРИБУНА

Тахан кепайоазон Ди да. Из вай мехка журналисташеи полиграфисташеи дездаь ца Iеш, дерригача дунен тIа эггара чIоагIа газеташ дешаш лоархIача советски халкъо дезду. Из цIей 1912 шера 5 мая «Правда» яхача большевистски газета хьалхара номер араялара хетадаь дезде оттадаьд.

Лакха идейность, партийность, халкъаца айхха бувзам хилар, ма дарра бакъдар дувцар санна йола партийни кепайоазон лоархIаме принципаш вIашагIъехкай Ленина. Уж ленински принципаш вай прессе тахан къаьгга хьагуш я мехка перестройкац демократизацеи процесс кIоарглуш латтача хана, кепайоазув Ленински парте тешшаме новкъост, Марксизма-Ленинизма идейй, дерригача кердача дикачун пропагандист да. Кепайоазув бахьан долаш а цунга гIолла а дуккхача къахьегамхошта йовз вай пачхаьалкхен, еррига общества хIара дийнахьара йоакхоши гIулакхаши. Газетий, журналий оагIош тIара, телевизорий экранаш тIара, радиопередачашка гIолла хIара цIагIа, хIара коллективе къахьегаме карагIдаьннача, дикагIйолча опытах, саго шийгара гойтача гIулакхехи къаьггача масалехи дола хоамаш ду.

Газетни выступленей дог тохадолийтача мугIараша миллионаш болча наьха уйлаш сомайоах, инициатива дегIакхувл, кхоачамбоацаращца машар хургбоацаш кхетам луш хьалкхебу. Партийни журналист хилар а духхьал цунца мара уйла йоацаш из болх бар а йоккха дега гIозале я! КIезига яц, дуккхача а наха бала лайначул тIехьагIа партийни кепайоазонгара нийсхо лаха гIо дехаш йола моттигаш. ХIаьта хьанна хезадац: «Газета тIара дийша дий оаша: «телепередачага хьежадий шо», «аз редакце яздергда» яха дешаш. Цу дерригне а цIаькха а белгалдоаккх советски наха кепайоазув чIоагIа лоархIалга.

Предложенеш, хьехамаш, шоашта хилча бакъахьа хетараш тIадолаш газеташка ухача дуккхача письмоша, кепайоазон оагIонаш тIа шерра, гуччахьа дувцача вай вахаре лоархIамегIдолча дешаша, принципиальни выступленей хьакъехьа тIанийдеча хаьддача де дезараша бокъонца хьахьокх вай пресса демократически, халкъа оамал йолаш, ишттa из лоархIаш хилар.

Массови информаце средствай болх эргабаккхара парте массаза а йоакхо ю, коллективни пропагандиста, агитатора, нах вIаши кхотабечун лоархIам лакхлургболаш. Духхьал вай автономни республике арахец дик республикански, 14 городскойн районнии, иттнега кхоачаш дукхатиражни газеташ, шиъ литературно - художественни альманах, «Агитатора блокнот» яха общественно-политически журнал, бераштa лаьрхIа «СелаIад» яха журнал. Укх тIеххьарча шерашка журналистий къахьегамеи бытеи хьалаш тоадара хьакъехьа кIезига болх баьбац.

Тахан кепайоазон юкъмоттиге — КПСС ЦК апрельски (1985 шера) Пленума, парте XXVII съезда, КПСС ЦК январьски (1987 шера), февральски (1988 шера) Пленумий решенеш практически кхоачашъяра дешаш. Пятилетка планаши декхараши ханал хьалха кхоачашдараи XIX-ча Ерригсоюзни партийни конференцена ма боагIа накъабахараи къахьегамхой оарцагIбоахалга. Республика массови информаце средстваша шоай низ а хьинар а хаьдда гIулакхаш къоастадара тIаухийт. Дувцар да, къахьегама ресурсех бизза пайда эцар, белгалъяь социальни дегIакхувлара программа, толаме кхоачашъяр, бахача наха интернациональни, патриотически, атеистически кхетам лулга тоадар санна республике чIоагIа лоархIаме йолча проблемаех. Цунца дувзаденна массови информаце средстваша массаза а перестройка уж проблемаш къоастаяра хьакъехьа белгалдаьха де дезараш мишта кхоачашду хьожаш тIахьожам лоаттабу.

Республика журналисташеи рабселькорашеи наьха вахар тоадеча, къахьегара, быта, унахцIено чIоагIъяра эша хьалаш хьадеча низ ца кхобеш хьинаре дакъа лоац. Журналисташа лира къовсам лоаттабу бе-башха ца хеташ, доал доацаш пачхаьалкхен рузкъа доадерашца, тунеядстваца, дIаяхача заман ширдаьннача гIулакхашца, националистически а кхыйолча антиобщественни а проявленешца.

КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретаранов. Горбачева демократизацеи гласностеи процессерча массови информаце средствай боккхача лоархIамах дувцаш белгалдаьккхар: «Пресса а телевидене а шоай гласноста прожектор тIахьежаю шоашта ховше а, е ца кхеташ перестройкана духьале а новкъарле а е гIертачарна. Энтузиасташ хьаллоац, цар опыт дIа-хьа йоаржаю, дерригача дегаца кердача тайпара болх бе волавеннар, бокъонца гIулакхе гIалат валар ца кхераш майрра дIаводар, перестройка еча духхьал ше бехктокхаме хилар кхетадаьр харцонах лораву». Кепайоазон балха хинна дикагIча оагIорахьара хувцамаш зе йиш я вай республика газеташка хьежача а. Уж хIанз кIоаргагIа чулоацам болаш, наха чIоагIагIа дешаш да, цар тIа критика конструктивни гIулакхацара хьисап тIанийцад. Масала, «Грозненский рабочий» яхача газета, хано дIадехар теркал а деш, дукхагIа теркам тIаухийт партийни организацей балха стили методаши эргаяхара проблемашта. Газето тIатеIIа къовсам лоаттабу формализмаца, моттийта хIама леладарца. Къаьстта теркам тIаухийт перестройке коммуниста лаьцача позицена.

«Ленинан некъ» яхача газета оагIонаш тIа хьахиннай «КПСС XXVII съезда решенеш—вахаре», «Коммунисти дегIахар сихдари», «Перестройка—хано дIадехар» яха керда рубрикаш. Цу рубрикашта кIал кепаеттача материалаш тIа перестройкана новкъарле ечох, болх юхаувзачох лаьца хаьдда къамаьл ду.

«Сердало» газета керттерча темаех цаI я, вай мехка халкъий сийлахьча, цIаккха дохаргдоацача доттагIала, КПСС Ленински къаман политикана пропаганда елга. Республика вахарера бокъонца дола масалаши факташи кхувлаш газет ма дарра массе а оагIорахьара хьахьокха гIерт советски Iаьдала шерашка Нохч-ГIалгIайчене хинна доккхий хувцамаш, хьинара а денала а, къахьегама а цхьан мугIаре а латташ коммунизма сийрда идеалаш бахьан долаш эрсаша, нохчаша, гIалгIаша, республике дахача кхыча къамий викалаша лоаттабеча къовсамах дувц. Кхы а конструктивнегIа а аналитичнегIа а я газето «Болхлочун уйлаш», «Вай — производства дай», «Болхло — из сийдола цIи» яхача рубрикашта кIал кепаетта материалаш. Цар тIа автораша — мугIарерча болхлоша, ахархоша партийни хьисапе принципиальни а гуччахьа а дувц къахьегама коллективашта кердача тайпара, перестройка ма яххара гIулакх дIадахьара новкъарле ечох, иштта уж дагабувл къахьегама овсарле лакхъяра, продукце дикал тоаяра де дезачох лаьца.

Кхы майрагIа а тIагIертта а болх бе доладеннад республика районни газеташ. Цар керттерча даькъе перестройка проблемашта, Iилма - технически прогресс дегIакхувлара боахама механизм эргаяккхара, кхом бе Iомабара дешашта теркам тIаухийт. Цу хьакъехьа дика болх беш хиларца белгала да Сунженски района «Къахьегама байракх», Шалински района «Коммунизман байракх», Надтеречни района «Коммунизман некъ» Назрановски района «Ленина никъ» яха газеташ.

Лакхъеннай телепередачай эффективность, уж шоаш оттаяра формага а чулоацама кIоаргалга а дилача; наьха безам тIабодаш я. Телевидене а радио а уж вахарера лоархIаме проблемаш юстара ца латташ хьалхьеювю.

Цхьабакъда массови информаце средствай балха дерригa а дика да аьлча нийса хургдац. Халахете а, цар хIанз а дукха цхьаккха хIамана пайдана йоаца материалаш кепаетт. Кердача рубрикашта кIал кепаетт цхьанне а ца еша декларативни материалаш. Публикацей стилера яздара формашцара штамп хIанз а дIаяьккхаяц. ХIанз а тIехьа жанрови палитра чIоагIа къе я. ХIаьта керттердар — перестройка процесса хетаяь къаьстта материалаш йоаггIача хьисапе чулоацам кIоарга болаш яц.

Цу дерригне а, массови информаце средствай журналистски коллективаша кхы а сихагIа шоай балха перестройка е еза, йоах, газетий оагIоний, теле а радио а передачай чулоацам хIанзарча экономика дегIакхувлара, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара таханарча этапа овлангарча декхарашка хьежжа хургболаш. ТIаккха редакционни коллективаша парте социально-экономически планаши пятилетка декхараши кхоачашдеча юкъехьош дола творчески дакъа кхы а дезагIа а дукхагIа а хургда.

ДОГ ХЬЕСТ ДАЬХАЧА МУЛАША

Горячеводски УБР бурувдеттараша доккхий социалистически декхараш тIанийцад XIX Ерригсоюзни партийни конференцена дика къахьегама совгIат кийчдаь накъабахара. Мехкарча коммунистий форум хулача денга кхачалехьа пятилетка хьалхарча кхаь шера план кхоачашъяра дIайолаяь инициатива хьал а лаьца, хьинаре къахьег дуккхача бригадай коллективаша. Иштта толамаш а доах. Цудухьа УБР коллектив, ше тIанийца декхараш тIеххкхоачаш а деш, хIанз бурув тохаш я май беттa тIеххьарча деной чотагIа. Из дог тийша я май бутт бовлехьа бурув тохара ах шера план кхоачашъергхиларах.

ХIанзлехьа пачхаьалкхен планал совгIа цо техад 2130 метр совгIа бурув. Самофинансированеи йиззача хозрасчетеи системага баьнна къахьегача бурувдеттараша бизза пайда ийбу буровой оборудованех, балха ханах, кхетамца вIаштIехьъяьккхай цар социалистически яхьи шоай къахьегами, чIоагIъяьй бурув тохара технологически режим, балхага дIадодар юхаметтаоттадара шоай дерригa кхоачамаш оарцагIдаьхад цар. Цудухьа коллективо тIеххкхоачашъявй дерригача технико - экономически хьокхамий пачхаьалкхен план а. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 131,3 процент кхоачашъявй. Духхьал из лакхъярах да цар укх шера планал совгIа мел теха бурув. Бурув тохарга дIабода мах оттабаьча боарамал 22,1 процент лохбаьб, кходаьд цхьа миллиони 652 эзари сом. Бурув деттача керттерча хьокхамех лоархIаш я коммерчески сухал. ХIара станокаца беттa юкъера лаьрхIача бурув тохара коммерчески сухала задани 31,8 процент тIеххкхоачашъяьй. Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, бурув тохарга дIабода мах лохбарах планагIа лаьрхIачул совгIа укх шера цхьа миллиони 860 эзари сом пайда баьб. Иштта дика къахьегама совгIат кийчлаь накъбаьхкаб УБР лаьттан ченаш техкараш бIаьстан цIейна — ЦхьоалагIча майна.

Дукха бригадаш я УБР-е шоаш тIанийцача доккхийча социалистически декхарех дика лоархIа а еш, хIанзлехьа укх пятилетка шиш шереи ах шереи, кхы тIех а бурув тохара планаш кхоачашъяь. Царех я начальникаш Л. С. Юсупов, Ю. Н. Глущенко керте латтача буровой бригадай коллективаш, кхыяраш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ—ДУКХАГIА

ХIАРА IАТТАГАРА 5000 КИЛОГРАММ ШУРА

Пачхаьалкхенна шура дIаялара карарча пятилетка кхаь шера план 1 Май хьатIакхоачаш кхоачашъе дош деннадар Надтеречни района «Озерный» совхоза хьайбаш леладераша. ЛаьрхIар ханал бутт хьалха кхоачашдир.

Дега тоам беш да, шерагара шу ме доал, хIара кхоабача Iаттагара йоаккха шура тIакхеташ хилар а. Масала, соахка хьалхарча квартале 831 килограмм хийнаяле, укх шера цу юкъа 923 килограмм шура яьккхар.

Уж толамаш доахийтараш ба эггара хьалха доярка Джакарова Сацита, Баталова Мовлат, Уразбиева Люба, скотникаш Умаров Алхан, Эльмурзаев Муртаз, кхыбараш.

Лакхе цIераш яьхача доярка, масала, соахка хIара кхоабача Iаттагара 4500 килограмм совгIа шура яьккхар. ХIаьта укх шера дош деннад 5000 килограммал дукхагIа яккха.

ДIахо а, хIанз санна болх бой, дагалаьцар кхоачашде цар низ кхоачаргхиларах шеко яц. Хьалхарча квартале хIара кхоабача Iаттагара 1200 килограмм совгIа шура яьккхар царех хIаране.

Цудухьа хьайбай продукци дукхагIа яккхарап кийчъярап тIехьа республика бозхамашта юкъе яьржача социалистически яхье укх шера цхьоалагIча квартале хьалхара моттиг яккхарах КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара карa тела ЦIе байракх а луш, республикански сийлен Улга тIа яьккхар «Озерный» совхоз.

КарагIдаьнначох кхоачам а баь Iе дага бац боахам хьайбаш леладераш. XIX Ерригсоюзни партийни конференцена совгIат кийчде лаьрхIад: из хургйолча деношка пачхаьалкхенна шура дIаялара укх шера бархI беттa план е дош деннад цар.

Дагалаьцар кхоачашдара ерригa шоай уйла тIаяхнийта, мел йола таронаш оарцагIъяьха къахьегаш хьа а боагIа, дика хьокхамаш а гойг. Дийнахьи буси хIара кхоабача Iаттагара 15 килограмм гаргга шура йоаккх хIанз, е соахка укх хана хинначул ши килограмм дукхагIа.

Иштта толаме къахьега новкъостал ду доахан моллача доакъарца кхаба доладаро а. ХIаьта из 250 гектара тIа дIадийнад цу боахаме. Ферма хьашташ кхоачашдара хIара дийнахьа ма эшша скотникаша шоаш хьокх из цу кхай тIара. ТIаккха эза а эзе, цун мах э оттабий, ферма викало ахчан чек язъю, рапс кхеьчa арендни подрядагIа болх беча кхаш леладеча бригадана. Бутт чакхбаьлча цу чекех ахча хьаэцаргда бригадо. Шурий ферма коллектив ше а я хозрасчета хьисапе къахьегаш.

М. ХАМАТХАНОВ.

Дика тIакхетийт дулх

Iан шелало а бIаьсти тIехьаяларо а новкъарле йийнзар Шалински района «Шалинский» совхоза бежа Iушта. Масала, укх шера хьалхарча квартале план 480 грамм йолаш, дийнахьи буси хIара хьайбана 578 грамм дулх тIакхетийтар цар. Кхы а лакхагIа хилар апрель беттa хьокхамаш — 618 грамм.

— Дулха доахан кхоаба коллектив йоккха еце а, барттайна я, — дувц совхоза партбюро секретара Чинтаев Албека. — ХIаранена хов ший гIулакх. Нах балха тIаберзабе вIаштIехьдалийтараш, царна юкъе барт хулийтараш ба эггара хьалха бригадираш Джабраилов Макшарипи Абдулрешидов Iабдули. Цу бригадашка хIара хьайбана дийнахьи буси юкъера лаьрхIача 650 грамм совгIа дулх тIакхет.

Бригадашта уж кулгалде отталехьа гIулакхаш иштта дацар. Планал кIезигагIа дар тIакхета дулх, хьайбаш леш моттигаш нийслора.

Iабдул бера хана денз хьайбаш леладеш хьавоагIа. Цудухьа хов цунна хьайбаш маца, мишта кхаба деза, царна фу эш. Цудухьа цунца болх бечар толамаш а доах.

— Доакъар во дац тха,— йоах Абдулрешидова. — ХIаьта а цо дукхагIа пайда бергболчча тайпара хьайбашта из телаш ца хуле, толамашка сатувса дезац.

Дош гIулакхаца къасташ дац цун. Цо кулгалдеча бригаде шоана гургдац лаьтта Iокхесса улла ча мергIилг. Доакъара кхом бу.

Вешта дийнахьи буси хIара хьайбана йоаггIача рационагIа лу кхойтта килограмм силос, ши килограмм йол, иззал — концентрированни доакъар, 30—40 килограмм барда.

Хаоттамга хьежжа хувц рацион. Шийла хилча йол, барда дукхагIа лу, йIоахъелча — йол кIезигагIа, барда боарамагIа. ХIанз баьццара доакъар тела а доладаьд.

Баркал ала доагIа совхоза кулгалхошта а специалисташта а. Шоашта могар ду цар наьха балха хьалаш дикагIа вIаштIехьдахара. Цар шоай еча йоакхонга хьежжа, къахьег наха.

Геттара дика тешал ду укхаза скотникашта Эзерханова Раисийна, Ахъядова Зулпийна, Тасуева Маржана, Мусаипова Азийна, Услахаджиева Ихануйна.

ХIара саррахьа совхоза директор волча гуллу специалисташ а бригадираш а. Цар дувц дийнахьа карагIдаьнначох, динза дисачох. ГIулакх тоадара эшачоа заявкаш оттаю: доакъара, из хьатIакхухьача транспорта, кхычоа. Иштта барт цаI болаш, хьадечох дог лазаш болх беш хиларо толамаш а доахийт хьайбаш леладерашка.

С.-С. САИДОВ.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Бурув тохара балхий Малгобекски управлене бурувдеттараша дерригача технико - экономически хьокхамий биъ беттa план тIеххкхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар. Пачхаьалкхен планагIа лаьрхIачул тIех дIабахача биъ беттa цо техад 1617 метр бурув.

Къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхарах, организационно - технически мероприятеш чакхъяхарах къахьегама овсарле лакхъяра биъ беттa задани 27,4 процент тIеххкхоачашъяьй лаьттан ченаш техкараша. Духхьал из лакхъяра чотагIа техад цар заданел совгIа мел теха бурув. ХIара станокаца беттa бурув тохара коммерчески сухала задани а 131,7 процент кхоачашъяьй.

Бурув тохарга дIабода мах 8,1 процент лох а беш, ер шу доладелча денз УБР коллективо производствана кходаьд 243 эзар сом. Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, маркхал, кхыйола материалаш кхоярах, бурув деттача остаех бизза пайда ийбарах биъ беттa планагIа лаьрхIачул совгIа 329 эзар сом пайда баьб цо. Ший производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ къахьегаш я из май беттa а.

Парте XIX Ерригсоюзни конференцена сийленца накъаяхара УБР буровойшта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ я Растегаев Иван Павловичи Садаев Руслани керте латтача бригадай коллективаш.

Деша дай бац

Карабулакски химически реагентий завода болхлоша доккхий социалистически декхараш тIанийцад шийтталагIча пятилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра, XIX-гIа Ерригсоюзни партийни конференци хьаеллача денна дика къахьегама совгIат кийчдаь накъабахара. Чакхбаьннаб укх шера хьалхара биъ бутт. Мишта кхоачашду цар шоаш тIанийца декхараш? Ер шу доладелча денз баьча балха итогаша хьахьокх тIанийца декхараш шоаш тIанийцача бесса дисалга. Шоаш денна дош меттел пачхаьалкхен план а кхоачашъяьяц завода коллективо.

Ший потребителашта поставкаш яра биъ беттa дола договорни декхараш 80,4 процент мара кхоачашдаьдац. Смежникашка дIа ца кхоачийташ йисай 934 эзар сом мах бола продукци, продукци маьхалъяккхара задани а 84 процент мара кхоачашъяьяц предприяте болхлоша. Цу даькъе тIадиса пачхаьалкхен декхар 760 эзар сома маьха да.

Иштта кхоачашъяьяц цар арахецача продукцега дIабода мах лохбара, пачхаьалкхенна пайда бара план а. ХIаьта къахьегама овсарле лакхъяра задани 91,3 процент мара кхоачашъяьяц коллективо. Уж хьокхамаш, керттерча даькъе, эсала да материально - технически Iалашо во ярах, из бахьан долаш болхлой къа ца хьегаш багIаш дукха моттигаш нийслу.

Заводерча цехашта юкъе къаьстта во болх а беш, эггара дукхагIа пачхаьалкхен декхараш тIадусаш я Гладких Василий Георгиевич керте латтача шоллагIча цеха коллектив.

КХАШ ДIАДИЙНА БАЬННАБ

Сунженски района «Серноводский» совхоза къахьегамхой. Тайп-тайпарча юртбоахама культураша 1983 гектар лаьтта дIалаьцад.

Юххьанца халонаш ла йийзар цу боахама кхаш леладерий. Каст-каста йоачаш хулаш, кхашка шерра балхаш доаржаде йиш йоацаш, тIехьаяха йийзар цхьайола культураш дIаера ханаш.

— Из бахьан долаш дийтта ди даьккхар оаха укх бIаьсти кхаш дIадувш, — йоах совхоза керттерча агронома Аслаханов Алхазура. — Соахка а цул хьалхарча шера а из болх баь итт дийнахьа даьлар тхо.

Геттара раьза ба совхоза кулгалхой, коммунист Эльсанов Увайс керте латтача подрядагIа къахьегача йиълагIча бригада механизатораша Акаев Мовлде, Куcуев Алавде, Эльсанов Мовлде баьча балха. Дийнахьара нормаш 100 — 120 процент кхоачашъеш къахьийгар царех хIаране, шоай бригаде де дезар даь баьлча кхаш дIаде кхыча коллективашта новкъостал деш а хилар.

Иштта овсаре чакхдоахаш хилар хьалхашка оттадаь декхараш Узаров Мурвана кулгалдеча бригадера Мусаев ИбрахIим, Хасанов Супьян, кхыбараш.

Кхаш дIадувш совхоза бригадашта юкъе хиннача социалистически яхьа итог еш я хIанз. Балхацара материальни безам совбаккхара оттаяьча мероприятешка хьежжа, хьалхара моттиг яьккхача коллектива 450 сом преми лургья, шоллагIа — 200, кхоалагIа — 150 сом.

В. КУРБАНОВ.

Баьцадаараш кхедерий толамаш

Грозненски района «Заря» совхоза ялхлагIча бригада кулгалхо, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома член Гулаева Тамара Сайдаевна кхы а цкъа чакхъяьлар гIишлонхоша яьча теплицашка хьожаш. Дерригa вIаштIехьа хиларах тийшачул тIехьагIа:

— Баркал шоана, дика баьб болх,—аьнна, теплицаш эксплуатаце дIаялара оттаяьча акта тIа кулг яздир. Iай дар из.

Баьцадаараш леладераш цу сахьате теплицашка эггара хьалха де доагIар де этар: органически удобрени чуера, тIаккха из тIагIолла дIайоаржа а яь, лаьттIа аьхар, баьцадаарий ги дIадийр, хий техар.

10 — 12 ди даьлча хьалхара баьцовгIаш тIаьлар. Ше агроном йолча Тамарена дика хов помидораш, цар рассада кхеяра технологи. Хов цунна рассада кхееча помещене массе хана цхьатарра температура лоаттае езалга. Цудухьа каст-каста хьежаш хулар из термометрага. Ший ханнахьа чакхдоахийтар баьцадаараштa доал деча эша балхаш: технологе дIа ма дехха хий тохийтар, удобренешца подкормка яйтар. Даьр дайнадац. Низ болаш дика дегIайоагIаш я хIанз помидорий рассада. Вешта, из 4 миллион кхее езаш я цун бригада.

Тамарена а, дуккхача хана денз цунца цхьана болх беш хьабоагIача цун новкъосташта Идрисова Яхийна, Хадаева ПетIамата, Хажаева Липана хов, рассада дика ца хилча боккхача хьувкъамга сатувса ца дезалга. Цудухьа из кхы а толашагIа хилийта гIерташ низ дIакхоадеш ба хIанз а.

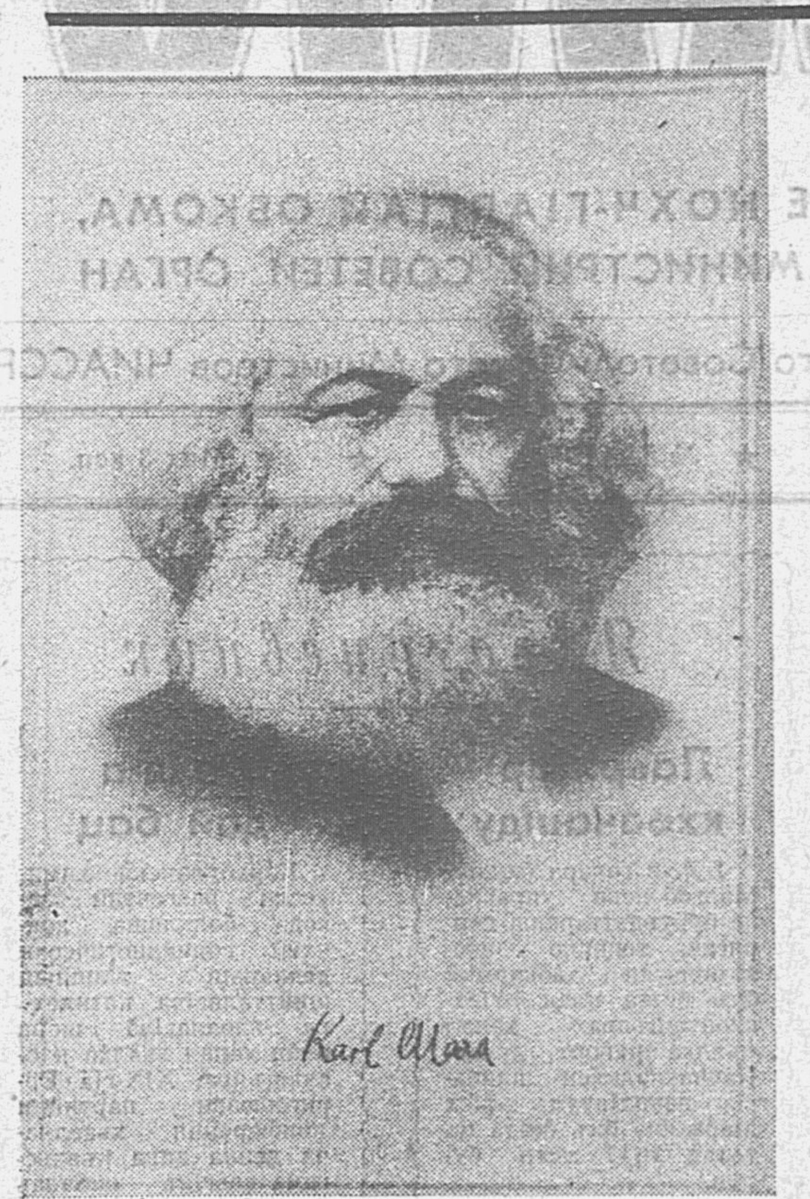
Помидораш арендни подрядагIа лелае дезалашта дIалургйолаш я. Из культура кхеергйола кхаш царна юкъе декъаш я хIанз Гулаева, рассада хьахуллаше а, из дIаера цар лаьтта кийчдаь хургдолаш.

Помидорел совгIа болгарски яха сибаз а леладергда бригаде. Цун рассада я хIанз ворхI теплице кхееш. Из а укх беттa эшача боарамагIа лаьтта дIоахделча дIадувргда кхашка.

— Хьалха тайп-тайпара баьцадаараш кхедора оаха, — йоах Гулаевас. — Хала гIулакх да из. ХIана аьлча доал деш цхьан культура эшар дича, цу сахьате вокхана, тIакха кхоалагIчоа, иштта хадданза салаIар фуд ца ховш къахьега дезар. Кхоавацар цIагIардар де а. ТIеххьара баьцадаараш кхедаь даьлча, цхьадараш эшаш хилацар консервни заводашта, тикашка а дIаэцацар. ХIаьта дукха кхедеш доацандаь, уж дIаэцара договор оттае а вIаштIехьдалацар консерваш еча заводашца а тикашца а. Цудухьа укх шера ши культура — помидораши болгарски яха сибази мара кхеергьяц оаха. Иштта соцам баьб бригада совето. Баьцадаараш тхогара графикагIа дIанийдергдолаш хIанзле договораш а оттаяьй оаха тикашца, уж чакхдоахаш хургйолча предприятешца.

С.-М. ЯСУЕВ.

Тахан—Карл Маркс (1818—1883) ваьча дийнахьа денз 170 шу

КАРЛ МАРКС

Художник Т. АТАЕВ.
«Плакат» яха издательство.

Карл Маркса цIерца ювзаенна а цун цIерагIа марксизм аьнна а я дуне довзараи кердадаккхараи дола сийлахь-доккха герз адамашта денна эггара дикагIа, бокъонца Iилман йола мировоззрени. Гениальни Iилманхочо, революционера, болхлой класса баьччаси хьехархочои Маркса ший декхар лаьрхIад дуне довзареи кердадаккхареи, низ — Iоткъами эксплуатации дIаяккхара, общественни отношеней нийсхони гуманнии строях къахьегамхошта дагадоаллар кхоачашдара тIехь къовсам лоаттабара гIулакхах.

К. Маркса Ф. Энгельсаца цхьана хьабаьб пролетариата революционни хьехам, утопи хиннача социализмах Iилма хьадаьд, капитализм дIаяргхилари цун метта социалистически революце наькъаца керда социально - экономически формаци оттаргхилари дIахьекхад, эксплуататорски строй дIайоаккхаргьяр а керда общество хьаергьяр а ше хиларах тарра ший декхар довзийташ болхлой класс кийчъяьй. «Революце алгебра» революционни практика меттала яккха ховргдолча политически организацей кIийленаш кийчъяьй.

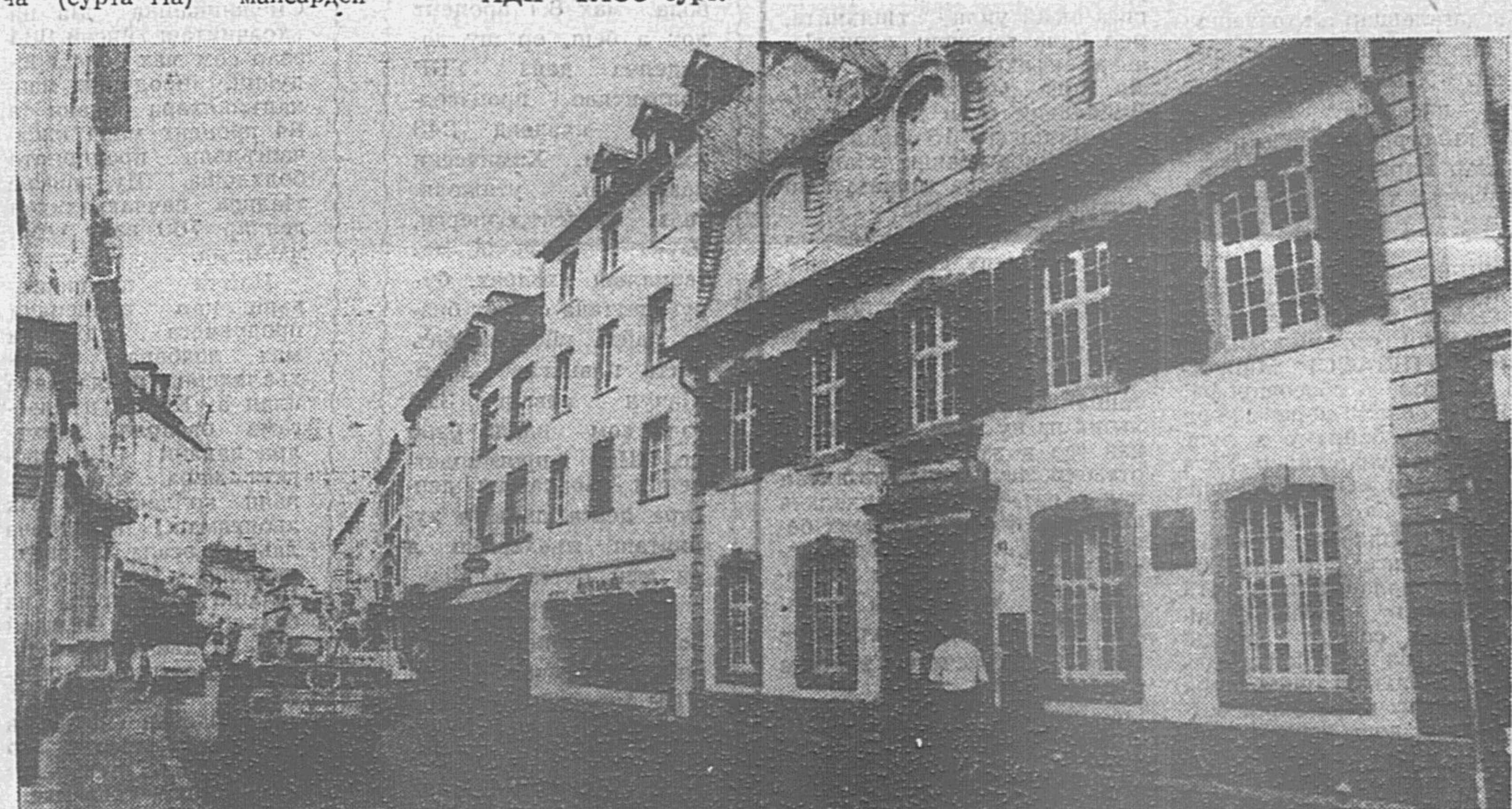
Маркса цIерца бувзабенна ба Iилма социализма теоре чухь керттера моттиг лоаца пролетариата диктатурах бола хьехам. БIаь шу совгIа я Маркса хьехам котбувлаш хилара белгалонца адамий истори дегIауха. Лаьтта хиннача геттара доккхийча хувцамаша — Сийлахь - боккха Октябрь котбалар, социалистически мехкий содружество хьахилар, къамаш - мукъадахара революцеш хилар бахьан долаш колониальни система йохар, капитализмана йола альтернатива лелаеш бола дунен халкъашта юкъера коммунистически болам болаш хилар — хьахьекхар марксистски теоре керттера положенеш котъяланза юсарг ца хилар.

Сийлахь - воккхача Ленина массе а оагIорахьара дегIабоалабаь Маркса хьехам вахаре бокъонца нийса болаш чакхбаьннаб, цо кIоаргга воздействи ю вай замана, планета общественни укладе прогрессивни хувцамаш хилара новкъостал а деш. Дунен система а хинна дIаэттача социализмо къоастадир XX бIаьшерен хьисап, низ бола тоалуши дегIадоагIаши дола вахар а хинна дIаэттар.

Творчески хьехам хиларах тарра марксизмо - ленинизмо хьахулийт новаторски теоретически уйла практикаца, революционни къовсама леламца цхьана хьинаре кхоачашхулга. Марксизма - ленинизма исторически эстафета дIаккхухь Советски Союза Коммунистически парте, кхыча марксистско - ленински партеша. Ленинизм перестройка теоре а политика а, социализм хьалъяра хIанзарча этапе вай мехка вахар дикагIча оагIорахьа кердадаккхара йола кIийле я.

ФРГ. Адвоката дезале 1818 шера Карл Маркс ваьча город Трирерча цун ЦIагIа-музее баьхкараштa довзийт Iилман коммунизма лардаш ехкачун, дунен халкъашта юкъерча пролетариата баьчча вахари цо даьри. Музей хьайнийллай 1947 шера 5 мае хIанзарча Брюкенштрассе улицагIа, 10 йолча (сурта тIа) мансардеи зIамига кови долча доккха доацача шозза вIаштIара даьча бюргерски цIагIа. ХIанз укхаза шийтта помещене гулдаь да 2000 документаш, сурташ, хронологически таблицаш, Музей сийлахь-боккхача хьаькъалхой К. Марксеи цун соратника Ф. Энгельсеи философски тIехьале Iомаяра йола йоккха центр а я.

АДН—ТАСС сурт.

ВАЙ-ПРОИЗВОДСТВА ДАЙ

ПАЙДА ЭЦАНЗА ЙОЛА ТАРОНАШ

ДIадахача шера миллион хилар Шелковской района «Шелковский» яхача фуна лаьрхIа жа леладеча пачхаьалкхен завода. Цхьабакъда, ла мегар, цхьацца кхоачамбо ацараш хиннадецаре. Царех дувц тахан цу боахама керттерча зоотехника Эсанбаев Хелимхана: 20 эзар сом цIена пайда Ленина орден лелаеча «Шелковский» яхача фуна лаьрхIа жа леладеча пачхаьалкхен завода. Цхьабакъда, из толам кхы а боккхагIа хила мегар, цхьацца кхоачамбоацараш хиннадецаре. Царех дувц тахан цу боахама керттерча зоотехника Эсанбаев Хелимхана:

Фуна кхедаь жа, тха дехка 2 миллион 800 эзар сом ахча даьккхар оаха. Цхьабакъда, тхоай низашпа кхоачамболлаш доакъар Iалацдe вIаштIехь а ца доалаш, хьайбаш Iаигара дахара миллион совгIа сом дIадахийта эца дийзар из. Духхьал цхьа йол ийцар пхи эзар тонн. Кхоачам болаш доакъар Iалацде вIаштIехьдалац тха боахама. Хьалха жа доажаде а, доакъар даккха а шортта таро йолаш хинна бурунни даьгIенаш къийеннай, гIомаро дIалаьцай уж тIеххьарча хана. Уж лораяра лаьрххIа дукха соцамаш ду, мероприятеш увттаю, Iилманхой оарцагIа а боахаш. Бакъда, уж чакхъяхара деш хIама дац. ДаьгIенаш тоаяра Наурски, Шелковской районашка лаьрххIа вIащагIъеххкача мелиоративни станцеша а деш лоадама хIама дац.

Соахка тхоай боахама нигаш оарцагIдаьха, къоастаде деннадар тхо из дош. БIаь эзар сом дIа а дахийта, тайп-тайпарча баьций ги гессадар даьгIенашка. ГIулакх хиланзар. Михо дIадахьар из. Юха а дукха ахча дIадахийта даьгIенашта гIагIерта гIум соцаяра 100 эзар джузгун яха гаьнаш дIаегIар. Цунах гIулакх хургдий ховш дац.

ДагайоагIа сона шоллагIча отделене управляющеца Аманакаев Исханаца Iам тIа гIолла оахош лодка хийхка ха. Артезиански хих хьахиннабар из бурунни скважинашкара хьалъухача даьгIенашка. Цу чура хий а дуллаш баьцадаараш кхедора хIара кошаре.

Цу хица даьгIенаш тоае мероприятеш а увттайора. Цхьабакъда, кхоачаш ца ош кулгалхой кабинеташка ахка йисар уж а. Лаьтга кIалхара хий хьатIа а ца доаккхаш, даьгIенашка урагIен пхорагIен каналаш даьхар, Тийрка чура хий хьатIадоалалдара. ТIеххьара из а хьакхачанзар. Цул совгIа, лаьгта кIала хинна хий а цу каналашка гIолла дIадахар. Цудухьа баьцаш йоацаш йисар даьгIенаш. Бокъабелар Iам.

Хий дуллаш лоархIаш 400 гектар лаьтта да боахаме. Юха а ях аз, лоархIаш мара дац. Кхы мишта аргда цох хий ца хилча? ТIаккха цигара дика хьувкъам баларга сатувса а мича деза. ПодрядагIа лелае 263 гектар люцерна дIаеннай Даудов Абдулрашидага. Цунах гIулакх хуле а тамаш я. Хий дезаш дола лаьтта подрядаца Iоабалургдац. Хии боахаман мелиорацеи республика министерствана цунах дар ховш да. ХIаьта а гIулакх тоадара деш хIама дац.

Тха заводо, соахка лийрхIачул совгIа 2800 устагI дукхагIа болаш, кхыча боахамашка фу тоадара 7000 устагI бехкар. Царех тхона цхьа миллион 38 эзар сом делар, е хIаранех — 170 сом. Цхьабакъда, пайда кхы а боккхагIа хургбар, тIеххьарча хана оаха кхеду жа хьалха хинначарел хьаьрчагIа децаре. Из дIадаккхара эшар — селекционни болх тоабар. Цхьабакъда, тхона лаьрхIа республике хьакхувлаш дола австралийски племенной кой тхо долча хьакхоачаш дац. Уж республикерча племобъединене кхыча боахамашта дIадекъ. Шоашта хьакъоастадаь австралийски кой дIадига, аьнна, жа, гаьзарий лелаяра йолча Ставрополерча Iилман - тохкама институтера укх шера шозза каьхат дайтад тхога. ХIаьта племобъединене пурам доацаш цига даха а йиш яц тха. Цу хьакъехьа хьаоалаш хIама а дац. Уж хьа а доаладаь юха а кхыча боахамашта дIадекъа мегаш да укх шера а. Долче, хIаьта австралийски кой луш ца хилча, жа фу тоаде новкъостал дергдола кхы тайпа гIулакх хьеха дез-кх. Из проблема оаха ювца хьалхара шу дац. Цхьабакъда, хувцалуш, эргадоалаш а хIама дац.

Духхьал тхах планал совгIа 724 эзар сома пайда бир тха боахама цу гIулакхо. Укх шера из цифра кхы а дегIайоалае дага да. ХIанзле а гуш да дагалаьцар кхоачашде вIаштIехьдаргдолга. Жа ларгара дика кийчо яьй. ХIаьта шеко дIаялац жа леладарий дегашкара. Дац из шоай низах уж тешаш боацандаь. Кхыдар да. «Оаша даьккха тха дIадала бокъо луш дола тешал (договоренность) дайта дех Невинномысски межреспубликански зональни тхана йолча лабораторе», аьнна, цу лабораторе начальника И. Гаджиева каьхат дайтад тхога дукха ха йоацаш. ХIанзалца завода викал дIа а вахе дIалуш хинна тха, хIанзчул тIехьагIа боахамера саг а воацаш дIадахийтача кхоачам ба, яхалга дакх из. Кхыча тайпара аьлча, тхога хьтта хIама а доацаш тха викал хила дага ва-кх гаI. ХIаьта теша йиш йий боахамца цхьаккха гIулакх доацача, бIарга ца вайнача сагах? Из доацаш алапи тела дезаргда-кх вовзаш воацача сага. Дукха низ, хьинар дIалу жа леладераша тха даккха гIерташ. Цудухьа сагот а ду. ХIаьта цу гIулакхах нах а боахамий специалисташ а дIакхетабе сихлуш бац республика Госагропрома кулгалхой а.

Лоацца аьлча, пайда боаца указанеш а ца телаш, тIахьожам а ца лоаттабеш, боахам лелабара цун кулгалхочоа паргIато ле, яха парте, правительства тIахьехам Госагропрома кулгалхошта дIа ца хозаш санна хеталу. Болх хьабе ховш, безам болаш болча наха новкъостал дара меттел, цхьабараш новкъарле е гIертар тамаш йолаш хIама да-кх, перестройка новкъа даьнначул тIехьагIа хIаьта а. Боахама экономика кхы тIа а чIоагIъе, хьайбай продукци алсамъяккха, гIулакх тоаде, новкъостал де дага, хьагучогIа, Госагропроме саг вац-кх.

ПЛАНАШ ТIЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

Ачхой - Мартановски района «Орджоникидзевский» совхоза хьайбаш леладераш доккхий къахьегама толамаш доахаш хьабоагIа укх тIеххьарча шерашка.

Къаьстта гIадвугаш да уж толамаш атта доацача Iан а бIаьстан а хьалашка даьха хилар. Масала, хьалхарча квартала план 450 центнер йолаш, ферма коллективо пачхаьалкхенга ехкай 573 центнер шура. Дулх дехкад 59 центнер. Из планал шозза дукхагIа да.

— Апрель бетта оаха тIайийца социалистически декхараш аттачарех дацар,— дувц ферма кулгалхочо Вакараев Темирхана. — План 15 тонн йолаш, пачхаьалкхенга ехкар 21 тонн шура. Из деча хьинаре къахьийгар тха дикагIболча дояркаша Халдарханова Мовлатхана, Лабазанова Iайшета, Витаева Алпатус.

Хьайбашта дика доалдаро, лазарашта духьала профилактически гIулакхаш даро новкъостал ду коллектива шура дукхагIа яккха. Укх деношка хьайбашта тела доладаьд баьццара доакъар. ХIара бежанна иттитт килограмм кхоачаш лу из. Юкъера лаьрхIача хIара дийнахьа ферма молзаводе дIайохьийта шура эзар килограмм гаргга дукхагIа хул.

К. ВАХАЕВ.

ДИКАЧА НАХАХ

КЪОНА СПЕЦИАЛИСТ

Колхозаши совхозаши шоаш шоашта финансировани ярга, йиззача хозрасчетага, самоокупаемостага яларца экономически служба балха лоархIам лакхбеннаб.

ХIанз цар керттера декхар да къахьегамхошта экономически реформа кIийленаш йовзийтар, дикагIбарий опыт дIа-хьа йоаржаяр, цох бизза пайда эцар.

«Назрановский» яхача совхоза экономически служба цу хьале белгала болх белга хьахьекхар планово-экономически отделе экономиста Нальгиев ТIахIира звеньевой волча Хачубаров Хьадисаца хиннача къамаьло. Дийцар дар: доагора, материалий, кхыйолча ресурсай кхом барах. ТIахIира йоахар:

— Хьадис, хIанз хьона махарра, кхойча материалий маьхах 70 процент болхлошта дIахьежа ма дой. Цудухьа дерригнега а хьожаш хургва-кх хьо. Шоаш ца кхеташ моттиг нийслой, увза ца а луш, хатта мегаргда.

Хьадиса цунга хьаттар:

— ТIахIир, удобренеш дукхагIа дIаяхийтача е кхом бича хьахулачох дувцал сона.

— Цох лаьца а аргда аз, шоаш шоашта финансировани яра хьалашка пачхаьалкхенгара эшачул дукхагIа удобренеш эцар, уж лора ца яр болхлой алапешта Iаткъаш да. ХIана аьлча, удобреней мах шозза лакхбеннаб. Цудухьа уж йоа ца еш, йоаггIача боараме дIаухийталга вIаштIехьдаккха деза оаш.

ДIахо а иштта производствах, цун экономиках лаьца теркам тIаозаш дола къамаьл хилар царна юкъе.

Экономисто хIара хаттара дизза жоп лора. Гуш дар ТIахIира ший болх дика бовзалга. Цун къоналга диллача, со цец а воалаш нахаца сабаре, Iимерза, ше дувцачох дIакхетавеш къамаьл де вIаштIехьдоалар ТIахIира. Къона вале а, ший тайпара вахара никъ бе кхийнад цун.

1977 шера итт класс йистеьккхача, Советски Эскаре гIулакх де вода ТIахIир. Доазув лорадеча тIема даькъе кхоач из. Командоване шийна тIадилла декхар тешшаме кхоачашде кийча, ма хулла бIухочун говзал караерзае гIерташ, майра, фийлал йола салте рота старшиналла оттаву. ХIанз из шемо эскаре гIулакх де баьхкача кагирхошта кулгалде дезаш вар. Укхаза кура-сонта хилеи доккхий къамаьл дувцеи йиш яцар. ХIаьта салташца Iимерза, безаме хила везар. Ший масалца уж шийна тIехьабаха а царгара доагIар хьадеха а ха дезар. Цун лоацца хана салтий шоайла кхотабе, дисциплина чIоагIъе мегар. БIухошта кхетам луча даькъе уж толамаш дахарах ТIахIира маьхе совгIаташ, Сийлен грамоташ тийлар. Иштта эскаре гIулакх даь а ваьнна, цIавоагIача хана командоване шийна ловчча института подготовительни отделене деша отта бокъо луш йола направлени елар цунна.

Къайле яц, юрта Iобаь дукхагIбараш айхха юрта боахамца уйла . йолаш хьалкхувлга. Царна дика довз ахархочун балхаш: ялат дIадер, макха баккхар, оасар дар, хьувкъам чуэцар, хьайбашта Iунал дар.

Цудухьа СурхотIа хьалкхийнача ТIахIира ший каьхаташ Орджоникидзерча Горски юртбоахама института подготовительни отделене дIачуделар. Цо экономист хила лаьрхIар. Сиха дIадахар уж дешара шераш. ХьатIаэттар эггара бехктокхамегIа йола, институт йистеяккхарах пачхаьалкхен экзаменаш дIаяла еза ха. Нальгиева толаме дIаелар еррига экзаменаш. ТIаккха Ростовски областе Кагарлински районе «Пионерский» яхача совхозе балха хьожаву из. Цу боккхача боахамера опытни экономисташта уллув шин шера болх бу цо. ХIаьта цу юкъа ТIахIира царгара дукха хIама Iомадир. Вешта аьлча, ше институте вагIаш учебникаш тIара Iомадаьр бокъонца долча гIулакхе ма дарра дайзар.

ХIанз практически балхаца ший знанеш кIоаргъяь вола зIамига саг «Назрановский» совхозе балха воагIа. Цига дика тIаэц къона специалист. ТIахIира укхаза керттера теркам тIабохийт ма хулла сихагIа боахама экономически хьал довзара. Дерригa а ма дарра довзача хана хьагучадоал совхоза зе деш дола кхоачамбоацараш. ЦIаькха а цIаькха а тохк цо уж, цар овла мичахьара хьаболалу ха гIерташ. Уж кхоачамбоацараш совхоза болхлоша шоашта тIачIоагIдаькхаш, хьайбаш доал доацаш леладарах, техникага во хьожаш хиларах, доагIачул дукхагIа доагор доадарах, удобреней кхом ца барах, хIаьта юххьера цу массане лерттIа учет ца лелаярах хьахулаш дар.

ТIахIира дерригнен ше дух тIа ваьлча, отдела начальникаца Мальсагов Даудаца, экономистаца Тутаев Рамзанаца дага а ваьле, царца уж кхоачамбоацараш дIадахара наькъаш белгалдоах. Укхаза цунна дика накъадаьлар Ростовски областе болх беш Iомадаьр.

ХIанз совхозе экономически служба гIо а деш бригадаш подрядагIа болх барга яьхай. Иштта боахаме лимитно-чекови система юкъейоалаяьй. Цо приписакаш яра, ца даьр даьд яхара наькъаш дIакъовл. Подразделене кулгалхочо совлен чек хьаязъергьяц. ХIана аьлча бухсоцаш хьаэцаш дар цох тийша да. Цунца цар болхлой хIара кепиг лархIа, доагор, доакъар, удобренеш кхом а беш дIаахийта Iомабир. ХIанз къахьегамхой шоаш а ца эша болхлой юкъера дIа а боахаш, ахчан средстваш кхояра гIулакха тIа уйла е баьлар. Масала, экономисташа хьалха а даьккха, хьайбай ферме болх беш хинна трактористаш кIезигбир. Техникана ферма къахьегамхоша шоаш доал ду хIанз. Цо аьттув балийтар ахчан средстваш кхое а бухсоццаш луш дола алапи алсамдаккха а. ТIахIира иштта беррига боахам хозрасчетага боаккхача а хьинаре дакъа лаьцар. ХIанз доалдара кердача хьалашка къахьегача болхлошта нийслу тайп-тайпара халонаш къестаеш ва из, ший новкъостаца Тутаев Рамзанаца.

Уж каст-каста совхоза кхашка, фермашка болх. Цар къахьегамхошка дувц хозрасчетага а шоаш шоашта финансировани ярга а яьнна толаме къахьегача коллективай опытах. Иштта хIара участке экономически дешар чакхдоах.

Экономистий балха кхы а дукха таронаш я. Цахаддаш уж лехаш хьавоагIа къона специалист Нальгиев ТIахIир.

М. БАРАХОЕВ.

Экономически реформа кердача хьалашка

Проблемаш кIезига яц

ШийтталагIча пятилетка кхоалагIа шу доладелча денз самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системага яьнна болх беш я «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене коллектив. Цу гIулакха лерттIа кийчо еш, ер шу доладалалехьа экономически кердача реформах лаьца занятеш чакхъяьхар, балха моттигашка аттестаци йир.

Хоадамболаш болх бир доалдара структура эргаяьккха тоаеш. Экономически кердача реформа хьалашка болх бара тIаерзаяь кхыйола мероприятеш а чакхъяьхар укхаза: производствана юкъейоалайир дикагIйола технологи, модернизаци йир оборудованена. Хьал а яь, болх бе йолаялийтар сийрда продукци мехкдаьттах цIенагIа хьакъоастаяра йола Г-43-107 яха комплекс, реконструкци йир ЭЛОУ-АВТ яхача установка вакуумни колоннана. Из бахьан долаш, цу установка коллектив йолаелар Г-43-107 яхача комплекса технологашта маэшша бийдал лоаттае. Иштта реконструкци йир А. Шерипова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача Грозненски заводерча АВТ яхача установкана. Цо таро хилийтар чIоагIа а коача а парафинаш хьаеча мел эша бийдал лоаттае, В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводера АВТ яха установка болх ца байташ соцае.

Бригадни формагIа къахьегам вIаштIехьбаккхара хIанз юкъеэзаб объединенерча берригача болхлоех 80 процент гаргга. Иштта цига вIашагIъеллай массехк эзар саг чувоагIа 150 хозрасчетни бригада.

Объединенена чуйоагIача предприятешта хулаш бола пайда тIа-тIа дикагIа хилийтара хьинаре дакъа лоацаш ба изобретателаши рационализатораши. Духхьал дIадахача шера цар кийч а яь, производствана юкъейоалаяьча рационализаторски предложенешеи изобретенешеи ши миллиони 631,8 эзари сом пайда бир пачхаьалкхенна. Беркате къахьийгар цар укх шера хьалхарча квартале а. Творчески балха тIа хьинаре дакъа а лоацаш, башха-дика хьокхамаш дахарца белгалъяьнна я СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода, В. И. Ленина цIерагIча а, А. Шерипова цIерагIча а мехкдаьтта чакхдоахача Грозненски заводий, ремонтно - механически завода, кхычар рационализатораши изобретелаши.

Бакъдар аьлча, экономически реформа хьалашка болх бе дIайолаялара «Грознефтеоргсинтез» объединене коллективо яь кийчо мело яр. Ший потребителашта продукци лоаттаяра даькъе тIайийца договорни декхараш кхоачаш а ца деш, ший смежникашка цо дIа ца кхоачийташ йисар миллионаш сомий маьха продукци.

ХIаьта а дIахо йодача хана ший болх цIенхаштта тоабе а лерхIаш, объединене коллективо доккхий декхараш тIайийцар шийтталагIча пятилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъе а XIX Ерригсоюзни партийни конференцена сийленца накъаяха а, аьнна. Мишта кхоачашду мехкдаьтта чакхдоахарашеи химикашеи шоаш денна дош? Хьалхарча кхаь бетта баьча балха итогаша хьахьокх, уж шоай деша дай ца хилар. «Грознефтеоргсинтез» объединене коллективо потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш кхоачаш а ца деш, ер шу доладелча денз царга дIа кхоачийташ йисай кхо миллиони 676 эзари сома маьха тайп-тайпара продукци.

Смежникашта эшшача боарамагIа продукци ца лоаттаярах, кхыдола технико - экономически хьокхамаш во хиларах духхьал укх шера хьалхарча шин бетта пайда а ца беш, объединене дIадахийтар цхьа миллиони 400 эзари сом. Из бахьан долаш дIа доаггIаш дола ахча дIачудахийта вIаштIехьдаланзар экономически стимулировани фонде. Цудухьа кхоачам болаш хилац берий бешамаш лелаяра, наха чубаха цIеной хьалдара, производство дегIакхувлара йола средстваш. Иштта болх бе йиш яц йиззача хозрасчетеи самофинансированеи хьалашка.

ХIанз хьатIаэттай шоай доходаши расходаши ларха, шоай чура резерваш леха еза ха. Цу даькъе дукха болх бе декхарийла я къахьегама коллективай советаш а. Из дика кхета а деш, шоаш керте латтача къахьегама коллективай болх кхетамца вIаштIехьбаьккхаб В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача Грозненски заводерча къахьегама коллектива совета кулгалхочо В. Г. Хангельдиева, кхычар.

Экономически реформана баргал етташ дола бахьанаш дукха нийслу укхаза хIанз а тIехьа. Болх чIоагIа юхаетт объединене предприятешка каст-каста хулача авареша. Царех цхьаяраш болхлой шоай бехкагIа хул, вожаш энергоснабжающи организацей бехкагIа нийслу. Иштта болх боагIача боарамагIа дIабахийтац нормал дукхагIа установкаш капитальнии текущии ремонте латташ хиларо а. Иштта балха тIа чIоагIа Iаткъаш да мощностехи установкаехи бизза пайда ца ийбар. Уж гIулакхаш къаьстта во лел Г. Я. Яценко керте латтача Н. Анисимова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача Новогрозненски заводеи А. И. Мулина кулгалдеча В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача Грозненски заводеи коллективашка.

Духхьал уж хинна Iац укхаза балха баргал етташ дола бахьанаш. Экономически кердача реформа хьалаша тIагIертта дIадех доалдара структура эргаяьккха тоаелга, шоай балхах дика кхеташ йола квалифицированни кадраш кийчъелга. Цу балха тIа цIенхашттара кхоачамбоацараш нийслу укхаза. Дукха специалисташ балхара дIахьа бувлаш хувцалу. Цу гIулакхо предприятей болх боаггIача боарамагIа дIабахийтац, зе ду производствана. Духхьал дIадахача шера объединене балхара дIаваьлар 4780 гаргга саг, царех шоай лоIамагIа — 1900 гаргга саг, вожаш къахьегама дисциплина толхаларах, прогулаш ярах балхара дIабаьхар, царех 310 инженерно - технически болхлова. Система яц балха тIа кадраш дIанийсъяра. ДукхагIйолча хана боаггIача хьисапе пайда ийбац лакхера дешар дийша болча специалистех, къаьстта къоначарех. Объединенера 240 совгIа саг лакхера образовани а йолаш, мугIарерча болхлой декхараш кхоачашдеш ба. ХIана нийслу из? Керттерча даькъе из нийслу кадраш хьа а хержа, уж дIанийсъяра болх объединене кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша тесса лелабарах. Пачхаьалкхен предприяте (объединене) Закона тIа оттадаьча тайпара кулгалхой коллективо ше хоржалга а дIанийсбелга а хиланза даргдоаца хIама да. Бакъда, укхаза къахьегама коллектива хеташ дар теркал дац. Кулгалде хьежаберий моральнии политическии оагIонаш ларде лувцац, иштта теркалдац царна болх бе ховргда е ховргдац. Цудухьа духхьал дIадахача шера объединене кулгалхоехи керттерча специалистехи хувцавелар ткъаь иттех саг.

Уж кхоачамбоацараш цIендаь дIа а даьха, овлангара денз болх тоабелга дIадех самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагIа къахьегара долча хьалаша. Цар дIадехараш дизза кхоачашдара шоай чура еррига таронаши кхоачамаши оарцагIа а даьха, хьалхашка латта декхараш цIеней диззаи кхоачашдеш йола цехаш, установкаш кIезига яц объединенена чуйоагIача предприятешка. Царех я СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводера Кальной Виктор Федоровичи Пташкин Анатолий Дмитриевичи керте латтача спирти полиэтилени арахецача цехий. Нырков Валентин Ивановича кулгалдеча фенол деча цеха коллективаш. Иштта В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ, А. Шерипова цIи лелаеча ГНПЗ дукхача цехий, установкай коллективаш. Цар опыт шерра дIайоаржае еза еррига объединене.

Б. КОСТОЕВ.

Кооперацех долча закона проект ювцаш

ЗЕ ХУРГДАЦАР...

Сона дагадоагIа 1958—1959 шерашка тха лаьтташка харбазаш дIаювш хинна. Саг цецваллал йоккхийи дикеи хьахулар уж тха совхоза лаьтташка. Цу ханам-м «Назрановский» яхача совхоза чуйоагIа отделени мара яцар тхо долча. Цудухьа юртбоахама культураш хьалкхеяра технологе дIа ма деххара, тоъаш яцар техника, механизмаш. ХIаьта а харбазаши пасташи чIоагIа дика хьахулар тхо долча.

Пачхаьалкхен ши план кхоачашйора тха отделенс бахчеви культураш йохкача даькъе. Цул совгIа къахьийгача гектарникашта а кхоачар цох дикка хIама. Массехк шера дIа а ийна, кхыца ювш соцайир уж. Тахан духхьал коартолаш кхеяра керттера лостам болаш я тха «Экажевский» совхоз. Шортта, мел эша низ бола техника я тха доалахьа. Юртбоахама культураш интенсивни технологегIа хьалкхею.

Бакъда, вIалла а гунахьа доацаш бехке йича санна йицъяьй харбазаши пасташи тахан. Сога хьаттача, нийса хургдар, хьалхарча юкъьиге иттех гектар лаьтта тIа харбазаши пасташи дIайийча. ХIаьта царна Iунал де раьза хургболча нахах кооператив вIашагIйолла а мегаргьяр. Цох пайда мара зе даргдацар. ТIаккха, кхы мел дар дIадаьккхача, совхоза болхлошка, юрта бахача нахага йохка йиш хургьяр уж.

А. УГУРЧИЕВ,
Назрановски района «Экажевский» яхача совхоза звеньевой, НохчГIалгIай АССР заслуженни механизатор.

Тахан— кепайоазон ди

ТХА КЕРТТЕРА КОРРЕСПОНДЕНТ

Сона ловра...

КIаьд а венна саррахьа балхара чувеча, кIезига-дукха паргIата ваьлча, эггара хьалха керда денача газетий пачка дагайох сона, цIагIа телевизор, радиоприемник яле а. Хьалха денз Iомаяь оамал я са из, хIаьта а укх тIеххьарча хана, вешта аьлча, перестройка йолаелчахьа дукхагIа айбеннаб кепайоазон дешацара безам. ХьалхагIа вIалла хургья, аьнна, дага ца хинна бакъдолчох йола информаци дукха я кепайоазон изданеш тIа.

ХIаьта «Сердалоца» са хьоашал дола-м дукха ха я. Из а дикка эргадаьннад укх тIеххьарча шин-кхаь шера. Хьалха хинначул чулоацам болашагIа, ирагIа, оалачун сурт-сибатага диллача дизагIа да цун дош. Иштта хила а деза из-м, хIана аьлча ший декхар да цу газето кхоачашдер: цкъалета, керда хоамаш дахь цо хIара цIагIа; шозлагIдале, вайнаьха мотт Iомабеча школашка багIача къонабарий башха ший тайпара учебник а да из.

Сона дика хетт газето тхоаш, механизатораш, биц ца беш хилар а. Дуккха теркам тIабохийт тхона цо. Са балхах а дукха яздаьд. Аз айса а наггахьа бе бол къоалам сайна дагардар язде.

ХIанз а аргда аз. Сона хеташ, газето кIоаргга ца йоашхаш цхьа тема юс. Из я фермашкара, кхашкара подряд: коллективни, бригадни, звеньевой, дезала. Сакъердаме а хеташ ешаргьяр аз, масала, кхашка подрядах къахьегаш болча дезала балхах лаьца язъяь материал. Дуккхача наха миштай ха лов цу тайпара вIаштIехьбаьккхача къахьегама механизм, экономически чулоацам, заказчикашцара цун бувзам. ТIаккха, къаьстта цхьа саг а веций подрядах болх бе йиш йолаш? Сона хеташ-м ва. Цунах а дувцаш хилча пайдане хургдар, аьнна, хет.

«Перестройка бIухой хила», яхаш цхьа рубрика я газета тIа. Из дика а эшаш а рубрика я, дика тIахьехам ба из. Цу тайпара бIухой дукха ба, вIалла перестройка йолаялалехьа хьахинна а. Царех а, цар опытах а дийцача бакъахьа хет газето йиззача оазаца. ХIана аьлча, цу тайпара наьха ларда тIа латт перестройка, уж ба эггара хьалха из дIахьораш. Производстве хинна а ца Iеш, массайолча сферашка ба уж-м. Газета оагIонаш тIа моттиг елча дика дар ца кхераш майрра, цIена бакъ дош оалача нахах язъеча материалашта а.

Перестройка керттера бIухо ва, ше балха волча моттиге ший декхараш дизза кхоачаш а деш, вахарца - хьисапаца кхычарна хьокхам луш вола саг. Аз иштта лоархI из.

Сога диллача, со сай балха моттиг мела ца йита гIерташ хьавоагIа. ДIаяха пятилетка цхьа шу хьалха кхоачашйир аз. ХIанз планал совгIа ийс саг юкъе воагIа цу совета. юртбоахама машинай мотораш тоадеш ва со.

М. ТОХОВ,
Назрановски района «Назрановский» совхоза слесарь - моторист, тха штате воаца корреспондент.

ДОШ БОЛХ БЕШ ДА

Харцлув, вай хана кепайозон критически деша низ мелбеннаб, эшабеннаб, яхар. Газета дош массе хана а хиннад наха ладувгIаш, теркам тIабохийташ. ТIаккха фуд цхьаболча наьха дегашка из шеко чуйоссийтар? Из да таханарча цхьаболча чиновникаша Iомадаь во гIулакх. Критика хьатIаэц цар, бакъда, доагIар шоаш а хьадац, шоашта лохе латтарашка а хьадайтац. Иштта юс цхьайолча хана газетни критика хиннар фуд ца ховш. Чиновникаша дIатеIаю из, дезац царна критически дош а «шоай цIагIара бIил» арадоаха нах а.

ХIаьта а газета журналисташ тIехьашка ца боалача метте каялац бюрократий. Сона хеташ «Сердало» редакце болхлой цу гIулакхах дика кхеташ ба. Тхоай коллективаца дувзаденна дош аргда аз.

Цахаддаш цу газета оагIонаш тIа дувц тха завода вахар. Цу гIулакха тхоашта моггача тайпара гIо деш да тхо, цун штате доаца корреспонденташ. ЧIоагIа дика дош дар тха слесара-лекальщика, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутата Котиев Ахьмада укх шера ше язъяьча «Перестройка бIухой хила» яхача статья тIа айдаьр. Коллективе, хIаьта тхоай профсоюзни собрание дийцар оаха цох лаьца. Цул тIехьагIа «Сердалос» ший «Гергача истола» гонахьа вIашагIтехача а дийцар оаха из.

Завода гIулакхаш юхатетта керттера бахьанаш дар дийцараш: кхоачаш ца ю планаш, арахеца брак, мелъенна къахьегама дисциплина. Цу бахьаний овла лаха гIерташ дар газето а оаха а хьийга къа. Юххера а духтIадаьлар тхо: хIанз йолча кулгалдеча стилех, методех тха гIулакх хьалдаргдац, нагахьа санна лакхехьарча эшелоне перестройкас яххача тайпара эргалонаш ца йой, стиль ца хувце, керда экономически рычагаш балха юкъе ца йоахе.

ХIанз цу наькъа дIатIадийрзад тхо. ХьинарегIа болх бе йолаеннай коллективе эггара низболашагIйола общественни орган — къахьегама совет. Дукха предложенеш Iайнай цу совете. Тха керттера декхар — уж сихагIа производства юкъеяхьар. Цу совета предложенех завода директор а хержар оаха демократически наькъаца.

КIезига-дукха эргадувла, тоадала доладеннад тха гIулакхаш. ДIайоалаш латт юххьанца наьха кер чу есса хинна шеко а. Цу эргалонашта юкъе тешшаме болх беш да кепайоазон дош, къаьстта «Сердалон» дош, аьлча харц хургдац.

Х. МЕСТОЕВ,
«Электроинструмент» завода профкома председатель, тха штате воаца корреспондент.

Темаш—бе-бе

Тахан, кепайоазон Дийнахьа массови информаце средствашца гIулакх доагIаш дола вай дерригаш а хьеж укх тIеххьарча кхаь шера баьча балхага. ТIеххьара кхо шу хьаэцара маIан малагIа да? Из да вай мехка, общественни вахара дерригача доакъошка овлангара хувцамаш де доладаь ха из йоландаь, къаьстта журналистике. Боккха ба перестройка, революционни эргалонаш еча хана кепайоазон лоархIам.

«Массови информаце средстваш — перестройка кизга», — аьлар М. С. Горбачева. Из бакъда. Цхьабакъда, кизга гоама хила а долаш дар цо юхмаччахьа хьахьокха а тарлу. ХIаьта журналисташа лира къовсам лоаттабе беза бакъдар ца оалачарца, халкъа хетар ца лоархIачарца.

Дукха ха я тхоай «Красное знамя» яхача Гудермесски районни газетаца аз бувзам лелабу. ТIеххьарча цхьан - шин шера газет ирагIа а майрагIа а да. Цхьадолча даькъе, журналиста деннарча вахара халонаш ла езаш хул со се а, къаьстта критически материалаш кийчъеча хана.

Революционни эргалонаш еча хана хулаш йола общественни процессаш объективно газета оагIонаш тIа хьахьокха, нийсса кизга хила геттара а хала да. Амма, хала дале а де дезаш да. Из партена хьалхашка а тIехьален хьалхашка а вай сийлен декхар да. ДикагIча оагIорахьара хувцамаш деча хьалхалатташ хьабоагIа журналисташ. ХIаьта хувца дезаш дукха да — Iалаьмате лунха! Хьаэцаргья вай тха Гудермесски район. Кегаенна я экономика, кагирхошта мукъа ха пайдане дIаяхьа таро яц, эсала лелабу къахьегама коллективашка интернациональни кхетам балара болх (из къаьгга хьахьекхар укх шера март бетта медицински инструментий завода кулгалхо хоржача хана), иштта кх. дI. а. Бакъдар дийцача, хIанз районе эргалонаш хулаш латт. Амма, къаьнардари ширдаьннари чIоагIа дуьхьала латт. Чоалкогбетта низаш-м тха районе а хиина ца Iеш, вай мехка кхычахьа а нийслуш да. Керттердар — районе долаш да унахцIена низаш. Уж — перестройка бIоагIа, цун гварди.

Дуккха шераш да аз «Сердало» газетаца бувзам лоаттабу. Цун штате воаца корреспондент хиларах се воккхий а ву аз. Сона из газет деза денал долаш хиларах. Гуччахьа аргда аз: дукха ха йоаю аз шун цхьайола таржам даь статьяш лехаш. Цудухьа бакъахьа хетар «Сердало» тIа кепаетта цхьайола ира статьяш, эрсий меттала таржам а деш районни газеташ тIа IотIайоахаре. Из дезаш со хинна а ца Iеш, дукха ба. Каст-каста нийслу: «Сердало» тIа дика статья араяьннай ма йоахий. Инийшайий Iа?» — наха хаттараш деш. ТIаккха волалу цун таржам леха.

Сона «Сердало» деза, цун болхлой профессионально дийша, нахаца эздел долаш хиларах. Из кхычарел белгалдоаккхар — унахцIена творчески климат. Цудухьа Гудермесски районера материалаш аз массаза а безаме дIател «Сердало» газетага.

ХIанз со пенсе ваха вале а, газетаца сай хьинаре бувзам лоаттабе низ тоъаргба, аьнна, хет сона. Дуккхача шерашка са шортта хьаIайнай темаш: Гудермесски районе а республика кхыча районашка а гIолла. ТIайоагIача хана со дага ва царех лаьца язде, хIаьта лаьрххIа «Сердало» газете а.

Н. БОРИСОВ,
Гудермесски мединструменташ еча завода болхло, тха штате воаца корреспондент.

Историе оагIош

ЦIАККХА А ДИЦЛУРГДАЦ

Таханарча машареча профессех дувцаш хилча кхычарна юкъе хьехархочун професси хьоаю. Цхьабакъда, хьехархочун Клюшин Василий Ивановича дезала архив яйзачо, цу сага а цун профессе а кхыча беса мах бу.

«Карабулакская яхача станицерча казакага Клюшин Иван Андреевичага.

Терски казакий эскара 1918 шера 2-ча январе ший заседание Владикавказера Терски тIема хьехархой семинари лораяра, I-гIа Волгский полк хьа а йийха, ГIалмий йисте дIаоттае лаьрхIад.

Дирекце шоай дешархой кхелах бола бехктокхам шоашта тIера дIабоаккх. Нагахьа санна хье хьай воIа В. И. Клюшина хIама дар ца кхере, 1918 шера 12 январе занятешка хьавайта.

Директор Д. Мучканский».

Клюшин Василий кхера ца луш дIавахар. Цу хана Карабулакера Владикавказе кхача гIерташ пхе дийнахьен пхе буси никъ бир цо ший новкъосташца. Карабулакера Берса-Юрта бода машинникъ бохабаьбар. Грозне а баха цигара гIаш Червлении кхаьчар уж. ТIаккха Моздоке, Прохладная оагIорахьа поездаца дIабахар. Ма дарра аьлча, чIоагIа шелал а моцал а лайра цар Владикавказе дIакхача гIерташ.

КлюшингIар дезал 1910 шера Карабулаке баха хайшар, укхаза Василий шолгIа классе деша вахар. Цига цунна хьехаш вар Градусов Федор Григорьевич. Василий дешарах дика кхеташ хиларах Градусовс цунна К. Д. Ушинске оттадаь «Наьна мотт» яха книжка делар. Ше чIоагIа лоархIача хьехархочо денна из книжка боча дар цун.

Градусовс бераш бакъле, къахьегама тIера, денал долаш хила Iомадора. 1914 шера апреле цу школе венача просвещене инспектора Белова йоахар: Со эггара хьалха школьни беша хьежар. Нагахьа санна цига лостам баь бале классни журналаш а дешархой тетрадаш а цIена хургдолга ховра сона». Из иштта да а дар. Клюшин Василе шоашца къахетаме, тIера, вешта аьлча, шоай воккхагIвола новкъост хьехархо Градусов Федор Григорьевич дукха везаш хиларах из професси хорж. Итташ шераш дIадаьлча а В. Клюшин чIоагIа цецвувлар ший хиннача хьехархочун, хIанз коллега, дега камаьршалах, низах, сабарах. ТIом хьайча, 1941 шера Градусовс шемел Iоадаь ахча мехка оборона фонде дIачуделар. Цун воI Николай Москва лораеш лаьттача тIем тIа вийра. ХIаьта йоI Мария бандиташа къиза йийра. Цхьабакъда, хьехархо, воха а ца вохаш, хьалха санна шийна ховр наха дIаьехаш вар. 1936 шера хьехархочо ший 60 шу, хьехархо волаш болх бу 40 шу дизара дездир. Градусовна РСФСР школа заслуженни хьехархо яха сийлен цIи елар, дуккхача шерашкара цо беркате къахьегарах правительственни совгIат делар. Цун эггара дезагIа дола совгIат — В. И. Ленина орден Москве Калинина ше хьаелар. 1957 шера денз Карабулакерча хьалхагIа Школьная оалаш хиннача улицо Ф. Г. Градусова цIи лелаю.

КлюшингIар дезала вахара кхел аттачарех яцар. Царна къаьстта белгала долаш дисар 1918 шу. Цу аьхки Василий каникулех цIагIа вар. Йол а хьекха, ялат чуйица бала боахкар уж. Август бетта Шин-АргIа юкъера вордашца ялат чуозаш бар. Чуйинна къахьегаш боахкача цар гаьнаро бIарг кхийтар Грозне мехкдаьтта промыслех яьннача цIерах хьалъухача Iаьржача кIурах.

Хьахозар йоккхача топий таташ. Августе бичераховцаш хьалхьоаяь мятеж Владикавказе дIакхаьчар, тIаккха кIира даьлча городе Грозне тIом хьайра. Из бIаь дийнахьен буси лаьттар. Сентябрь болабелча Карабулака машиннаькъа станце бронепоезд кхаьчар. Цу тIара цIеэскархой къамаьл дара тIера бацар. Цар бераш деча хаттарашта жоп лацар.

Казакаш шоаш а гонахьа хулаш латтачох башха кхеташ бацар. Цар шоайла дIахьа хеттар мала хьанца тIом беш ва? Бичераховцаш яхараш малаш-б? Август бетта Карабулаке Гашенко Нестор Васильевича цIагIа фронтовикий собрани хилар. ХIаьта тIехьагIо цхьан кIирандийнахьа Карабулакская, Троицкая яхача станицашкара казакаша сход йир. Цига цIеэскархой отряд вIашагIйолларах дола дош дийцар. Добровольций - цIеэскархой списках оттаеш бар сотник Н. Тишкови хьехархой семинарера дешархо Клюшин Василийи. Цун цу хана 16 шу даьннадар.

Цкъа цхьан октябрьски бийсана КлюшингIар наIар тIа отряд гуллуш хиларах хоам бахьаш казак вера. ЦIагIара дIаводаш Иван Андреевича дезала сагот дерг доацаш хьалха шоаш дийцача тайпара коартолаш чуэца гIо аьлар. Дезал Хахулино бер чу коартолаш чуэцаш бар, бакъда массане а са аькхъухар. ХIаьта из цаI доацаш хиннадацар. Цу дийнахьа казака Беляев Андрея цар да вийнав аьнна во кхаъ бера.

Клюшин Иван Андреевич Самашкинская яха станица кIайбарех мукъа йоккхача хана вийра. Пхи километр Михайловская яхача станице (хIанз Серноводск) кхаччалца шоай белаж тIа а вилла вихьар из станичникаша Г. Я. Гурина, В. Симоненкос, Д. Ф. Шамардина. Бакъда тIемахо больнице кхелхар.

1920 шера Клюшин Василе комсомоле отта дагахьа е заявлени язъю: аз дех комсомола мугIарашка се дIаэцар. Са да Клюшин Иван Андреевич советски Iаьдал бахьан долаш кIайгвардейцашца тIом беш хиннав. Из 1918 шера 12 октябре Самашкинская станице веннав.

«Сона сай дас дIадоладаьр дIаходахьа, партена, советски Iаьдала новкъостал делов».

Да венначул тIехьагIа цIен дукъ воккхагIволча цунна тIадиссар. Доаханна, говра доакъар Iалашде, беш лелае езаш вар из, цу хана колхозаш яцар. Дешар цхьан ханна дита дезаш хилар.

1941 шера хьайнача тIемо дага мел хиннар дохадир. Василий шоай школа директораца Охотников Семен Филипповичаца тIем тIа вахар. 1946 шера мара цIаванзар из шоай Карабулакски школе.

Тахан ветерана 85 шу даьннад. Цу шерашка кхаьчача саго сенна уйла ю-хьогI? Шийй могашала е тIехьен кхоанен? Цун а уйла ю. Бакъда цо дневника тIа цкъа мо дуккхаза дIа а яздаьд ...берригача юртахошка сайна хеттача тайпара дешийта магензар сона...

А. СИНЧИНОВ,
Карабулакски химически реагентий завода партбюро секретарь, тха штате воаца корреспондент.

ХАНАЦА ГIА БОАХАШ

Вай, рабселькораши журналисташи, массаза а партеца цхьана коммунизм хьалъеча хьалхарча мугIаре да. Массарел хьалхагIа хоалу вайна моллагIа советски общество хула хувцамаш. Эггара хьалха кхоач вайга цун дегагIоз а халахетар а, карагI ца доалаш дисар IаткЪ. Вайна бе-башха доацаш дисац даьха толамаши дийнна гIалаташи, дагадоахкараши де ца кхувш дисараши. Вай гIерт ма хула сихагIа общества хьашташи де ловраши наха дIадовзийта, цун практически гIулакхаши творчески уйлаши кхоачашъеча новкъостал де. ХIаьта, шеко яц, вай лакха идейность, ленински принципиальность йолаш, бакъдар дувцаш, кхоачамбоацарашцеи негативни явленешцеи цIенхаштта къовсам лоаттабеш дIабахьа беза болх. Укхаза чIоагIа лоархIаме да доши гIулакхи даим цаI хилар.

Вахаре дерригача а доакъошка перестройка яр, кердача тайпара уйла яр, кердача формаехи методехи пайда ийбар — таханарча хано дIадехар. Мел керда а кIоарга а уйлаш, темаш хьалхьоаю цо вайна, къоалам бе боаллача новкъосташта. Уйла е, хьакхолла, вахарца гIа баха! Вочоа духьалдаьнна дикадар хьаллаца.

Са йоккхача журналистски практике сона нийсъеннай тайп-тайпара моттигаш. Халонаш а духьалънийттай, критика ца езараша гуччахьа эгIазал лелаяьй, къаьстта застой йолча хана. Цхьабакъда, цIаккха воха-м вехавац, негативни явленешта духьала къовсам лоаттабеш сайна хетар гуччахьа дIаяьхад. ХIаьта тахан се воккхий а ву аз сай вахара позици иштта хиларах.

Амма, массане а вIаштIехьдалацар юкъара гIулакх бахьанце шийдар юхадаккха, езе хало ла а. Сона вовзаш вар цхьа редактор. Юхь а кеп а йоацаш дар цо арахеца газет. ХIана аьлча, ший кулгалхошта ловр-товр де гIертар из. ХIара критически заметка дIахьокхар партийни комитета секретарага, цун а кхыча кулгалхой а бартагIа доацаш хIама IотIадаккхацар. Цудухьа церташ йоацаш дар газет. Цу тайпара ший органа позици кулгалхошта мегаш яр.

Хетадала тарлу, хIанз уж хIамаш дIададьннад, кулгалхой оамалаш хувцаеннай, аьнна. Из нийсса дац. Болаш ба тахан а тIехь харцахьара хIамаш леладераш, къахьегама дисциплина гIожа телхаераш, прогульщикаши брак ераши ла а ловш, царна доагIа таIазар ца деш бола кулгалхой. Цкъа № 1 йолча Грозненски гIишлон материалаш еча комбината хьайниллача партийни собране дувцаш дар массаза а предприяте производственни планаш кхоачаш ца ярах, брак йола продукци арахецарах дола дош. Цецваллал хIама дар укхаза гучадаьккхар: шоай кхоачамбоацараши харцахьара гIулакхаши къайладахьар духьа, премех ца довлар духьа прогульщикашта, дисциплина телхаерашта болх баьб, аьнна нарядаш язъяьяр.

Собране къамаьл даьраша эгIаз а баха, чIоагIа критика йир кхоачамбоацараш къайла кхухьарашта. Из зуламе уравниловка я, йоахар. Цу ханна дош дийхар цеха начальника коммуниста А. Атагиева. Цо аьлар:

— Нагахьа санна, вай прогульщикаш, дисциплина гIожа телхаераш бехктокхаме оэе, царна таIазар де доладой уж кхоана балхара дIабовргба. (?!).

Цу тайпара кулгалхочун, коммуниста либеральни позице боаггIа мах а ца беш йитар. собране. Кхетаде хала дац, малагIа порядок а дисциплина а хургъя цо кулгалдеча Чир-Юртарча участке. Из а вай пресса тема я: кулгалхочоа йоккха бокъо еннай, цхьабакъда, цунгара хьалехар а хила деза локкха. ТIаккха перестройка чархаш яьсса кхестаргьяц.

Кердадолчун дика опыт ма могга дIайоаржаеш, гIалатбувлараши тIехьашкабаьннараши ханнахьа нийсача новкъа боахаш, вайна духьалбарашта къахетам боацаш хIама тохаш хила беза рабселькоровски ира къоалам.

Н. ОЛИМПИЕВ,
пенсионер, тха штате воаца корреспондент.

УКХАЗА КЕПАДИЙТТАД «ПРАВДА»

ЛЕНИНГРАД. Парти чIоагIъяра, пролетарски революци наькъа тIара халкъ даккха гIертарашца къовсам лоаттабара, цунна нах тIехьабахара тIаберзабаь В. И. Ленина баьча боккхача балхах документий а реликвий а меттала дувц Мойка яхача додача хин берда йистерча, 32/2. «В. И. Ленини «Правда» газети» яхача музея экспозице. Хьажа баьхкараштa цу музее хов «Правда» яхача газета 1917 шера апрель бетта денз июлага кхаччалца Владимир Ильич Ленина 170 статьяна, выступленена кепатехалга. Музее гулъяьча материалаша В. И. Ленина - журналиста, редактора творчески лабораторега хьажа таро лу. Укх здане 1917 шера 5 марте (18) денз 5 июле (18) кхаччалца 1917 шера апреле Петрограде цIавенача В. И. Ленина кулгал а деш РСДРП(б) центральни органа редакци а типографи а хиннай.

Музее юхаметтаоттаяьй большевистски газета сотрудникаша болх баь помещенеш, «Правда» кепадийттача типографе цхьа зал. Цу чу, цу ханара — полиграфически оборудованеш, наборни кассаш, газеташта брошюровка яра лаьрхIа истолаш. Реставраци дIахо ергья. Мойкерча къаьнарча цIен мемориальни даькъа 1917 шера хинна куц-сибат хургда.

СУРТА ТIА: хьожараш «В. И. Ленини «Правда» газети» яхача музея типографски зале.

С. СМОЛЬСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРДАДАР ХЬАЛЛОАЦАШ

Тхона, Назранерча трикотажницашта, дика хет «Сердало» газето сел тхоашта теркам тIалоаттабеш, тхо диц ца луш. Йоккха коллектив я тхаяр — эзар совгIа саг, хIама ца эшшаш берригаш а кхалнах а ба.

Газета дош къаьстта эшаш да тхона хIанз, эггара халагIча наькъ тIа тхо даьннача юкъа. Укх шера хьалхарча январе денз боахама расчета, самофинансированеи самоокупаемостеи хьалашка къахьегаш да тхо.

Атта хIама дац оаха дIадоладаьр, цу тIа, йоаггIача тайпара кийчо е а кхийнзар тха из керда гIулакх дIадоладеча хана. Дукха яр проблемаш. Партийнии профсоюзнии организацеша, администраце дукха къахьийгар боахам лелабара керда гIулакх наха дIадовзийташ, халонашта духьал отта уж кийчбеш. Цу гIулакхо дикка аттача даьхар тхо. Тхона вIалла ца хийттача тайпара чакхъяьккхар коллективо хьалхара квартал. Кхоачашйир массадолча технико - экономически хьокхамий планаш. Къаьстта тхона дагаяьллар яр договорни поставках йола план. Из а кхоачашйир оаха 100 процент. Ара а хийца еxкар 2,5 миллион тайп-тайпара трикотажни изделеш. Яьсса йисанзар фабрика касса а. Хьалхарча кхаь бетта 163 эзар сом ахча дижар цу чу. Къахьегама овсарле план 101 процента кхоачашйир оаха.

Иштта дIаболабаьб оаха керда никъ. Ала деза: уж хьокхамаш а гIулакхаш а дуккха дикагIа хургдар, нагахьа санна боахама расчет оаха лохехьарча производственни звеношкара дIайолаяьяларе. Оаха йоккхаше а еррига фабрика яьккхар боахама расчета тIа. Цудухьа хIанз хала да тхона «лакхера» йоагIа боахама расчет «лохехьа» яккха. ХIаьта а хIанз чуйинна болх беш да тхо цу проблема тIа.

Дика низбола ядро а вIашагIъеллай оаха тхоай коллективе — къахьегама совет — председатель, пазаташ еча участка мастер Х. Ажигов. Ткъаь ийс саг юкъе воагIа цу совете.

Перестройкас хьалхашка увттаду декхараш кхоачашдеча дикка новкъостал ду тхона тхоай пенгазеташа а. Бетта 2—3 арадоал «Трикотажник» (редактор Я. Местоев — партбюро секретара заместитель). Хургйолча XIX Ерригсоюзни партконференцена еча кийчонах, фабрике хулаш латтача хувцамех, къахьегама дисциплинах, кхыча гIулакхех лаьца дика материалаш хул цу тIа.

Цул совгIа, хIара цехе а арадувл пенгазеташ. Дукха ха йоаццаш царех дикагIдар малагIа да, аьнна, хьажар хилар тха. Хьалхара моттиг № 2 йолча цехерча «Швейнико» яьккхар.

Тахан, кепайоазон Ди долаш, массехк дош ала лов «Сердалох» а. Шерра гIеттаю газето демократе, гласноста темаш, дIадалац газета тIара критически ира дош а.

Дика хетар, нагахьа санна газето каст-каста республикерча трикотажникий опытах, хIаьта боахама расчет цу предприятешка дIа мишта хьо, яхаш материалаш язйича. Бакъахьа дар «Герга истолаш» дукхагIа хилча а, царех цхьадараш партийни темашта хета а деш.

Л. ПЛИЕВА,
Назранерча трикотажни фабрика партбюро секретарь, тха штате йоаца корреспондент.

КIЕЗЗИГА ТОХАБЕЛЧА

— Берригa советски нах санна тахан вай мехка хулаш латтача дикача хувцамаша дегаш гIоздаьхад тха а. Перестройка талгIи хьоккхаеннай вахара массе а оагIошка. ХIаьта из дIахо а лаьгI ца йолийташ чакхйоахалга вайха массанех а тийша да. Цхьабакъда хIанз а кIезига бац къаьнача IаьдалагIа уйла ераш, керда хувцамаш юхатеттараш, — яхаш язду Гудермесски района Новогрозный яхача поселке бахача наха. — Шоай декхараш во кхоачашду тха поселкови Совета. ГIулакх сенах латт, тха поселкера наькъаш чIоагIа во да. Къаьстта Лесная яхача улица тIарча наха хало оз из бахьанце. 1958 шера денз цкъа жагI билла, гIум тесса тоаьяц из улица.

Со хилар дукха ха йоацаш цу поселке. Лесная улицагIа 49 цIагIа хатар хинна моттиг яр — цIенда кхелха. Фу дергда иштта ма йий вахара кхел. Со дувца воаллар-м кхыдар да. Цу цIенна дIатIа яха магaнзар цхьаккха машина кашамашка кхелхар хьалвахьаселлара хоттеи кIоагаши доахк улица чакхъяллалца. Карара кара эцаш лоаллахарча «Комсомольская» яхача улица тIа кхаччалца хьалдахьа дийзар дакъа.

— ВанагIа ер гIулакх бIарга ца гуш ба-теш поселкови Совета болхлой? — йоахар арахьара тIабаьхкача наха. Цу хаттара жоп далара дукха къахьега дезац. Из дерригa а дика ховши гуши я поселкови Совет.

Я. ЦУЕВ,
тха штате воаца корреспондент.